

حواشی بر فهرس کتابخانه ملی

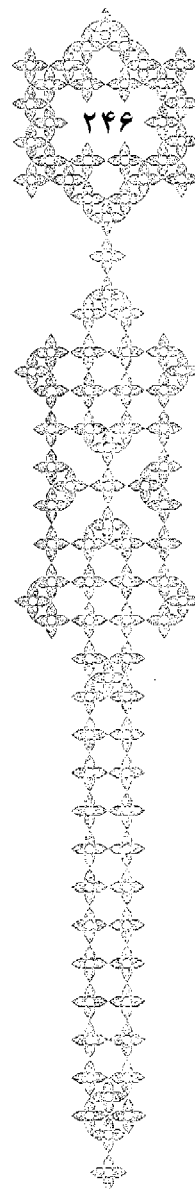
ابوالفضل حافظیان

حواش علی فهرس المکتبة الوطنیة

یشتمل فهرس النسخ الخطیة للمکتبة الوطنیة - من خلال مجلداته الإحدى والعشرون - علی معلومات عن مئات الكتب المخطوطة، وقد تولی تدوین هذه المعلومات العديد من المفسرین الذین عملوا منذ عدة عقود فی هذا المجال. وهذا المقال هو عبارة عن عشرات الملاحظات التي سطرها قلم كاتبه مضمنا إياها ما يراه من انتقادات أو معلومات تکمیلیة أو خواطر شخصیة سجت له حين مروره بمفردات هذا الفهرس. وفي مقدمة المقالة نطالع توضیحات الكاتب لدوافعه إلی كتابة هذه الملاحظات وما يراه من أهمیة وفائدة لها.

چکیده: فهرس نسخه‌های خطی کتابخانه ملی، در خلال ۲۱ مجلد، صدها کتاب خطی را شناسانده است. در طول چند دهه، فهرست نگاران مختلف به شناساندن نسخه‌ها پرداخته‌اند. نگارنده ضمن ده‌ها یادداشت، نقدها و نکات تکمیلی و یادداشت‌های خود بر این فهرس را نوشته است. وی در مقدمه مقاله، انگیزه، ضرورت و فایده این یادداشت‌ها را توضیح می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: فهرس نسخه‌های خطی کتابخانه ملی (کتاب): نسخه‌های خطی، فهرست نگاری؛ فهرس‌ها، نقد و بررسی.

مقدمه

فهرست، کلید پژوهش است. هر فهرست، دریچه‌ای است که به روی پژوهشگر گشوده می‌شود تا دنیایی جدیدی را ببیند و به دیگران نشان دهد.

روشن است که پژوهش، همانند نفس کشیدن انسان است که توقف در آن راه ندارد. و پژوهشی ارزش دارد که محقق همواره در آن بازنگری کند و نویافته‌های خود را به آگاهی دیگران برساند.

به همین سان، بازنگری در فهراس مخطوطات، راهی است که پیوسته باید طی شود؛ به ویژه آنکه گسترش کتابخانه‌های عمومی، نشر فهراس کتابخانه‌های عمومی و خصوصی، انتشار منابع کمکی برای شناسایی مخطوطات مانند التراث العربی، فهرستواره کتاب‌های فارسی، آغازنامه، تأسیس بانکهای اطلاعاتی مخطوطات مانند سایت آقابزرگ، دیجیتالی شدن و انتشار اینترنتی متن نسخه‌ها و... در دو دهه اخیر، سیمای سنتی فهرست‌نگاری مخطوطات را به طرف فهرست‌نگاری جدید سوق داده و شناسایی و بازیابی مخطوطات را آسان تر کرده است.

بنابراین، جریان نقد و تکمیل و اصلاح فهراس، باید پیوسته ادامه یابد.

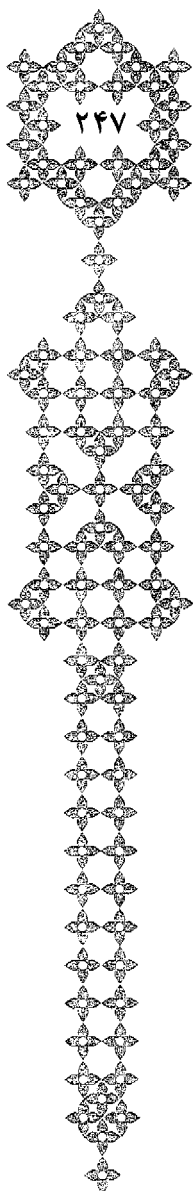
اساساً این نکته، اهمیت شایان دارد که اکتفا به اطلاعات مندرج در نسخه خطی برای فهرست‌نگاری آن، خطا است، چرا که بسیاری از نسخه‌ها چنین امکانی ندارد؛ مثلاً از آغاز و انجام ناقص است؛ نام کتاب یا مؤلف و یا دیگر اطلاعات لازم در آن قابل بازیابی نیست و...

پس فهرست‌نگار، برای شناسایی دقیق و صحیح، الزاماً باید به مراجع دیگر مانند منابع کتابشناسی، تراجم‌نگاری، فهراس مخطوطات رجوع کند. و گاه شناسایی دقیق امکان‌پذیر نیست مگر به وسیله تطبیق نسخه مورد بحث با نسخه‌های خطی دیگر از آن کتاب یا نسخه‌های چاپی آن، یا کتاب‌های مرتبط با آن مانند شرح، حاشیه، ترجمه، تلخیص و غیره.

آنچه در پی می‌آید، یادداشت‌هایی است که نگارنده به مرور ایام در حاشیه مجلدات مختلف فهرست کتابخانه ملی نوشته و اینک این گفتار، به قصد ارائه نویافته‌های فهرستی انتشار می‌یابد؛ بدان امید که فهرست‌نگاران را به کار آید و پژوهشگران را دانش افزاید.

در اینجا باید از سید المحققین علامه بزرگوار سید عبد العزیز طباطبائی یزدی یاد کنم که ده جلد نخست فهرست کتابخانه ملی را به اینجانب از باب شاگرد پروری مرحمت فرمودند. یاد آن قبله قبيله پژوهش همواره گرامی باد.

۱. ملی ش ۲۰۹/ف، فهرست ۲۰۵/۱

عنوان معرفی: شرح فروع کافی

عنوان صحیح: صافی

از افادات استاد حایری

۲. ملی ش ۳۹۹/۸/ف فهرست ۳۸۵/۱

عنوان معرفی: شرح دیباچه نهج البلاغه و چند خطبه دیگر، از محمد بن حسین برادر سید مرتضی معروف به علم الهدی

توضیح: چند مطلب عجیب و غریب در این معرفی دیده می شود.

اولاً: رساله به عربی است نه فارسی؛

ثانیاً: برادر سید مرتضی، شریف رضی جامع نهج البلاغه است؛

ثالثاً: شرح نهج البلاغه از شریف رضی جای تأمل و بررسی جدی دارد.

۳. ملی ش ۳۷۶/۸، ...، فهرست ۸۷۰/۱

عنوان معرفی: تفسیر سوره نور

نام صحیح کتاب: تفسیر سورة الواقعة نوشته ملا صدرا

(نک. کشف الفهارس ۳/۳۰۷)

۴. ملی ش ۵۵۱/ف، فهرست ۴۱/۲

عنوان معرفی: فواید اخیر

عنوان صحیح: علاج الأمراض

نک: منزوی ۱/۵۶۹

۵. ملی ش ۵۸۲/ف، فهرست ۸۴/۲

عنوان معرفی: فهرست کتاب الأشباه والنظائر، مؤلف نامعلوم

مؤلف: ابن نجیم مصری

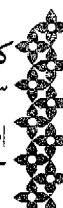
نسخه دیگری از آن در کتابخانه آية الله مرعشی به شماره ۱۳۸۲۵/۱ موجود است.

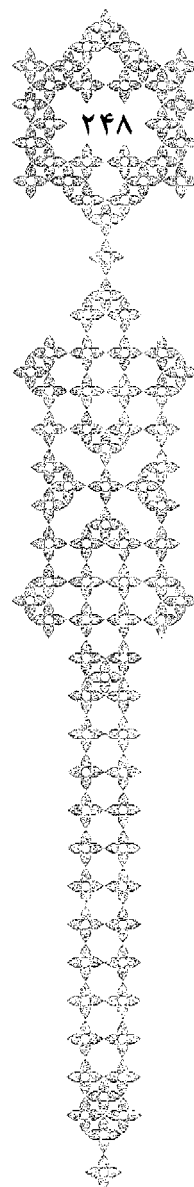
۶. ملی ش ۶۳۷/ف، فهرست ۱۴۵/۲

عنوان معرفی: رساله جهادیه، از ناشناس

کتاب شیعه ۱۱
سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹

انقدومعرفی کتاب
حواشی بر فهارس کتابخانه ملی

مؤلف: میرزا ابوالقاسم قائم مقام

نسخه دیگری از آن در کتابخانه آیه الله مرعشی به شماره ۱۵۰۸۲ موجود است.

۷. ملی ش ۶۶۸/ف، فهرست ۱۶۹/۲

عنوان معرفی: رساله حل ماینجل... شرح قصیده فخرالدین رازی (=امام فخر)

توضیح: متن قصیده از ابوالمفاخر رازی است. حل ماینجل با تصحیح آیه الله حسن زاده آملی در میراث اسلامی ایران (دفتر دوم) به چاپ رسیده است.

۸. ملی ش ۷۰۱/ف، فهرست ۲۰۷/۲

عنوان معرفی: مشکوة محمدیه، از محمد

مؤلف: میرزا آقاسی خویی، در کتابخانه آیه الله مرعشی نیز نسخه دارد.

۹. ملی ش ۷۹۵/ف/۳، فهرست ۳۲۳/۲

عنوان معرفی: حاشیه در مناسبات الارث طوسی، احتمالاً از مجیدین اصفهانی تألیف در ۹۶۵ق

محشی: عمیدالدین اعرج حلی

نسخه دیگری از آن در کتابخانه آیه الله مرعشی به شماره ۱۵۰۶۶/۶ موجود است.

از افادات محمدحسین امینی

۱۰. ملی ش ۸۰۱/۱/ف، فهرست ۳۳۵/۲

عنوان معرفی: مراتب سیر سالکین

توضیح: احتمالاً رساله هفت وادی، از آثار بهائیان باشد.

۱۱. ملی ش ۸۳۶/۲، فهرست ۳۷۰/۲

عنوان معرفی: ناشناس

نام صحیح کتاب و مؤلف: کنز العرفان، نوشته فاضل مقداد (نک: کشف الفهارس ۸۹/۴)

۱۲. ملی ش ۸۴۲/ف، فهرست ۳۷۸/۲

عنوان معرفی: رساله ای در بیان احوال جواهر

عنوان صحیح: جواهر نامه

۱۳. ملی ش ۹۷۸/۷/ف، فهرست ۵۳۵/۲

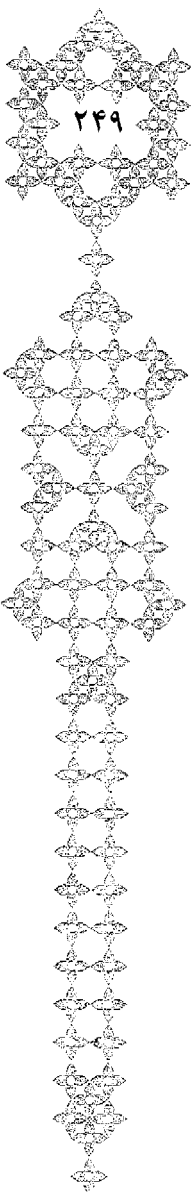
عنوان معرفی: طب منظوم

کتاب شیعه ۱۱۱

سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹

این دو معرفی کتاب
خواهی بر روی کتابخانه ملی

عنوان صحیح: علاج الأمراض

نک: منزوی ۵۶۹/۱

۱۴. ملی ش ۱۲/۱۰۴۹/ف، فهرست ۶۵/۳

عنوان معرفی: مقدمه بر منظومه حضرت علی علیه السلام

عنوان صحیح: شرح جنة الأسماء

۱۵. ملی ش ۱۲۵۵/ف، فهرست ۳۱۴/۳

عنوان معرفی: شرح کتاب الحجة کافی

عنوان صحیح: الصافي في شرح الكافي

۱۶. ملی ش ۱۳۱۵/ف، فهرست ۳۷۹/۳

عنوان معرفی: جواهر الأسرار.... مؤلف نامعلوم

مؤلف: خوارزمی

۱۷. ملی ش ۱۳۸۴/ف/۱، فهرست ۴۴۰/۳

عنوان معرفی: آداب البحث والمناظرة. از:؟

مؤلف: خواجه حسن بقال

از افادات حسین متقی

۱۸. ملی ش ۱۳۸۴/ف/۸، فهرست ۴۴۵/۳

عنوان معرفی: شرح فصوص، از: ابو نصر فارابی، شارح: غازانی تبریزی، زمان شرح: ۱۰۲۲ ق

شارح: شنب غازانی متوفی ۸۹۴ ق، تاریخ کتابت ۱۰۲۲ ق.

از افادات حسین متقی

۱۹. ملی ش ۱۵۵۳/۳/ف، فهرست ۴۶/۴

عنوان معرفی: خاک شناسی

توضیح: این رساله به زبان عربی است و برای کتاب عربی، اسم فارسی روانیست.

۲۰. ملی ش ۱۹۴۶/ف، فهرست ۴۱۲/۴

عنوان معرفی: میزان الملوك.... از: جعفر بن اسحاق

توضیح: این کتاب از سید جعفر کشفی است و به وسیله بوستان کتاب، در قم به چاپ رسیده است.

کتاب شیعه ۱۱۱

سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹

انقیدوم معرفی کتاب |

حواشی پژوهشگران کتابخانه ملی

۲۱. ملی ش ۲۰۵۷/۱/ف، فهرست ۵۵/۵

عنوان معرفی: مناظرات

عنوان صحیح: انوار سلیمانی

۲۲. ملی ش ۲۰۵۸/ف، فهرست ۵۹/۵

عنوان معرفی: شرح کتاب المعیشة کافی

عنوان صحیح: الصافی فی شرح الکافی

۲۳. ملی ش ۲۱۴۴/ف، فهرست ۱۹۸/۵

عنوان معرفی: تفسیر سوره حمد، از میرزا محمد تقی

گویا: مفاتیح الأسرار، از میرزا محمد تقی کرمانی

۲۴. ملی ش ۲۲۰۴/ف/۲، فهرست ۲۹۲/۵

عنوان معرفی: سلوة الشیعة وقوة مقوی الشریعة، از: مظهر بن محمد المقدادی

عنوان صحیح و مؤلف: سلوة الشیعة وقوة الشریعة، از: میر محمد بن محمد میر لوحی سبزواری صاحب کتاب کفایة المتهتدی (الذریعة، ج ۱۸، ص ۱۰۱) که ظاهرأ مظهر بن محمد مقدادی نام مستعار اوست.

سلوة الشیعة در میراث اسلامی ایران دفتر دوم، ص ۳۳۷-۳۵۹ به چاپ رسیده است.

۲۵. ملی ش ۲۴۲۱/ف، فهرست ۵۶۳/۵

عنوان معرفی: تأجج نیران الأخزان، از عبد بن محمد الموالی

عنوان صحیح و مؤلف: تأجج نیران الأخزان، از اوالی

ضمناً این کتاب به زبان عربی است.

۲۶. ملی ش ۲۵۰۳/ف، فهرست ۴/۶

عنوان معرفی: شرح فروع کافی

عنوان صحیح: الصافی فی شرح الکافی

۲۷. ملی ش ۲۵۴۴/ف، فهرست ۴۹/۶

عنوان معرفی: حاتم نامه، از ناشناس

مؤلف احتمالی: کاشفی بیهقی

نک: فهرستواره کتاب های فارسی، ج ۱.

۲۸. ملی ش ۱/۲۶۳۴/ف، فهرست ۱۹۲/۶

عنوان معرفی: بیست باب در اسطرلاب، از شیخ بهایی.

مؤلف: خواجه نصیرالدین طوسی

نک: فهرست ملی ۱۴۳/۱۱

۲۹. ملی ش ۴/۲۶۹۵/ف، فهرست ۲۶۹/۶

عنوان معرفی: اربع مقالات

توضیح: ظاهراً این کتاب به زبان عربی است که در میان رساله‌های فارسی معرفی شده است.

۳۰. ملی ش ۱۳/۲۶۹۷/ف، فهرست ۲۸۰/۶

عنوان معرفی: شرح ابیات میرفندرسکی

عنوان صحیح: شرح قصیده یائیه میرفندرسکی

۳۱. ملی ش ۲۷۸۰/ف، فهرست ۴۰۱/۶

عنوان معرفی: دعا و ترجمه آن

عنوان صحیح: ترجمه دعای کمیل، گویا از: علامه ملا محمد باقر مجلسی (۱۱۱۰ق).

۳۲. ملی ش ۲۸۴۹/ف، فهرست ۵۰۲/۶

عنوان معرفی: صد کلمه امیر المؤمنین علیه السلام با ترجمه فارسی، از امیر المؤمنین علی علیه السلام

عنوان احتمالی: مطلوب کل طالب من کلام علی بن ابی طالب علیه السلام، از رشیدالدین و طواط.

۳۳. ملی ش ۴۱/ع، فهرست ۴۲/۷

عنوان معرفی: حاشیه بر قرآن، از: ناشناس

نام صحیح کتاب و مؤلف: التمییز لما أودعه الزمخشري من الاعتزال في تفسير الكتاب العزيز، نوشته عمر بن

محمد سکونی، متوفی ۷۱۷ق.

(نک: کشف الفهارس ۳/۴۲۶-۴۲۷).

۳۴. ملی ش ۶۲/ع، فهرست ۶۱/۷

عنوان معرفی: مفتاح الكنوز وایضاح الرموز، نوشته علی بن درهم

نام صحیح کتاب و مؤلف: ایضاح الرموز و مفتاح الكنوز، نوشته ابن القباقی

(نک: کشف الفهارس ۱/۲۳۷-۲۳۸)

۳۵. ملی ش ۷۸ ع، فهرست ۷۶/۷

عنوان معرفی: کافیه العروض، از ناشناس

نام صحیح کتاب و مؤلف: العروض البارع، نوشته ابن قطاع، متوفی ۵۱۵ ق. (نک: دائرة المعارف بزرگ اسلامی ۴/۴۷۸؛ کشف الظنون ۲/۱۱۳۴)

۳۶. ملی ش ۳۰۰ ع، فهرست ۲۶۸/۷

عنوان معرفی: حاشیه تفسیر بیضاوی، از اسد بن معین

نام صحیح مؤلف: ملا خسرو رومی

(نک: کشف الفهارس ۳/۵۰۸-۵۰۹)

۳۷. ملی ش ۴۹۹ ع، فهرست ۴۱۴/۷

معرفی منبع: الکشکول، از علامه حلی

نام صحیح مؤلف: این کتاب قطعاً از علامه حلی نیست، بعضی آن را به سید حیدر آملی نسبت داده‌اند، و گویا از ابن معمار شیعی بغدادی باشد.

۳۸. ملی ش ۸۳۸ ع، فهرست ۳۴۲/۸

عنوان معرفی: میامر در طب، از ناشناس

مؤلف: فخرالدین محمد بن علی بن ابی نصر نیشابوری اسفراینی (حدود ۷۶۰ ق)

نک: مرعشی ش ۱۳۹۴۱ و ایضاح المکنون

۳۹. ملی ۹۸۳ ع، فهرست ۴۷۲/۸

تاریخ کتابت: ۹۷۸ ق

توضیح: این تاریخ مربوط به تألیف کتاب است نه کتابت نسخه

نک: عکسی مرعشی ش ۲۰۱۴

۴۰. ملی ش ۱۰۴۷ ع، فهرست ۴۵/۹

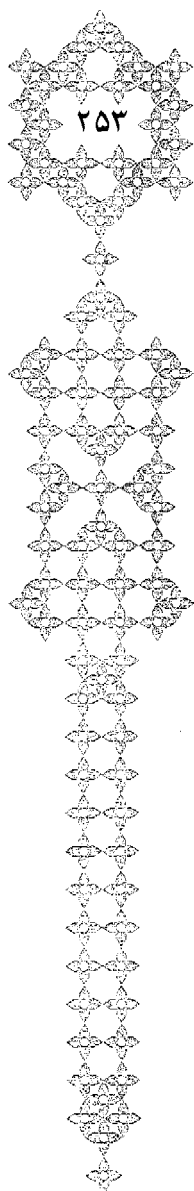
عنوان معرفی: تفسیر استاد دایه

(نک: کشف الفهارس ۳/۳۵۰)

۴۱. ملی ش ۱۱۰۴/۲ ع، فهرست ۹۷/۹

عنوان معرفی: حسن اعتقاد الإمامیه، از کلینی

نام صحیح: ظاهراً اعتقادات شیخ صدوق.

۴۲. ملی ش (۱۲۴۷۵/ع)، ۵، فهرست ۲۳۴/۹

عنوان معرفی: فهرست أسماء علماء الشيعة ومصنفیهم، از: محمد بن محمد علی حمدانی قزوینی
توضیح: این نسخه فهرست منتخب الدین است که از روی خط حمدانی کتابت شده است. (نک: التراث العربی ۲۳۱/۴؛ فهرستگان حدیث، ج ۱).
وقتی فهرست نگار به منابع مراجعه نکند، از این مشکلات پیش می آید.

۴۳. ملی ش ۴۲۳ ع، فهرست ۲۴۹/۹

عنوان معرفی: غریب القرآن
نام صحیح کتاب: نزهة القلوب، سجستانی
(نک: کشف الفهارس ۲۵۲/۴-۲۵۴)

۴۴. ملی ش ۱۳۹۰/۱۰ ع، فهرست ۴۰۶/۹

عنوان معرفی: روضة المتقین، نوشته علامه محمد باقر مجلسی
نام صحیح کتاب: الأوزان والمقادیر
(نک: التراث العربی ۱/۳۴۶)

۴۵. ملی ش ۱۴۳۳/۴ ع، فهرست ۴۵۵/۹

عنوان معرفی: رسالة في معرفة الأقدار
نام صحیح: الأوزان والمقادیر

۴۶. ملی ش ۱۴۷۲/۴، فهرست ۴۹۶/۹

عنوان معرفی: خفی الأسرار، نوشته حافظ رجب برسی
توضیح: این کتاب، تحریر مطبوع مشارق أنوار الیقین از برسی است.

۴۷. ملی ش ۱۴۸۵/۴، فهرست ۵۰۵/۹

عنوان معرفی: قواعد الأحكام، نوشته شهید اول
نام صحیح کتاب: القواعد والفوائد
(نک: التراث العربی ۴/۲۸۹)

۴۸. ملی ش، ۱۴۹۸/۲۸ ع، فهرست ۵۶۴/۹

عنوان معرفی: رساله اختلاف بین شیخ احمد بن محمد و احمد بن سید احمد زنجی
نام صحیح کتاب: الرسالة الزنجية، شیخ احمد احسایی

کتاب شیعه ۱۱۱
سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹

انقدوم معرفی کتاب |
حواشی بر فیما رس کتابخانه ملی

(نک: کشاف الفهارس ۳/۵۹۹-۶۰۰)

۴۹. ملی ش ۱۵۶۱ ع، فهرست ۸۳/۱۰

عنوان معرفی: تفسیر ناشناس

نام صحیح کتاب: مفاتیح الغیب، فخر رازی

(نک: کشاف الفهارس ۴/۲۱۶)

۵۰. ملی ۱۶۲۹ ع، فهرست ۱۹۱/۱۰

عنوان معرفی: انوار العقول، جامع: سید مرتضی علم الهدی

عنوان صحیح و مؤلف: انوار العقول من اشعار وصی الرسول، از: قطب الدین کیدری

۵۱. ملی ش ۱۷۴۹ ع، فهرست ۳۲۸/۱۰

عنوان معرفی: معالم أصول الدین

عنوان صحیح: معالم الدین و ملاذ المجتهدین که شامل دو بخش اصول و فقه است و بخش اصول آن به اختصار به معالم الأصول مشهور است.

۵۲. ملی ش ۱۷۵ ع، فهرست ۳۲۸/۱۰

عنوان معرفی: شرح هندی بر کافیه

عنوان صحیح: المعایفة فی شرح الکافیة

۵۳. ملی ش ۱۷۷۳ ع، فهرست ۳۵۴/۱۰

عنوان معرفی: کلمات قصار، مترجم: محمد حسن بن ابراهیم (به احتمال)، زمان ترجمه: محتملاً ۱۳۰۵ ق

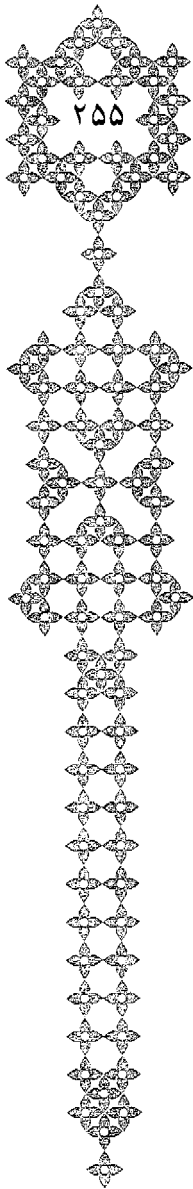
عنوان صحیح و مؤلف: مطلوب کل طالب من کلام علی بن ابی طالب علیه السلام، از رشید الدین وطواط در ترجمه و شرح مائة کلمة از جاحظ

۵۴. ملی ش ۱۸۷۴ ع، فهرست ۵۰۷/۱۰

عنوان معرفی: رجال، شاید از شیخ بهایی تألیف در ۱۰۷۴ ق.

توضیح: شیخ بهایی در ۱۰۳۰ ق وفات یافته، چگونه کتابی که در ۱۰۷۴ ق تألیف شده می تواند اثر وی باشد. وانگهی شیخ بهایی کتاب حجیمی در رجال بمانند این نسخه (۴۴۹ برگ) ندارد.

دیگر اینکه: کاتب نسخه بهاء الدین نامی بوده و تاریخ کتابت ۱۰۷۴ ق، معلوم نیست مؤلف با کاتب یکی باشد.

۵۵. ملی ش ۱۸۷۹/ع، فهرست ۵۱۲/۱۰

عنوان معرفی: جامع الأسرار و منبع الأنوار، مؤلف نامعلوم

گویا از: سید حیدر آملی

۵۶. ملی ش ۱۸۹۹/ع، فهرست ۵۵۱/۱۰

عنوان معرفی: زواهر الحکم، مؤلف نامعلوم

گویا از: میرزا حسن بن عبدالرزاق لاهیجی

۵۷. ملی ش ۱۹۱۹/۹، فهرست ۵۸۳/۱۰

عنوان معرفی: قاعده ید، از ناشناس .

نام صحیح مؤلف: شیخ حسین بن عبدالصمد عاملی، متوفی ۹۸۴ ق

(نک: فهرست ملی ۶۱۵/۱۰، شماره ۱۹۴۳/۱ ع به نام تقدیم شیاع برید).

۵۸. ملی ش ۱۹۲۱/۲، فهرست ۵۷۹/۱۰

عنوان معرفی: أجوبة، از شیخ مفید

عنوان صحیح: أجوبة المسائل العکبرية

۵۹. ملی ش ۱۹۲۷/ع، فهرست ۵۹۷/۱۰

عنوان معرفی: العیون و المجالس، نوشته محمد بن محمد بن نعمان

نام صحیح کتاب و مؤلف: الفصول المختارة، نوشته سید مرتضی

(نک: الشیخ المفید و عطاؤه الفکری الخالد، ص ۱۱۴)

۶۰. ملی ۱۹۳۶/۳، فهرست ۶۰۸/۱۰

عنوان معرفی: رسالة القول الاثبة في حديث من عرف نفسه فقد عرف ربه، از؟

توضیح: گویا از جلال الدین سیوطی است .

۶۱. ملی ش ۱۹۴۳/۲، فهرست ۶۱۶/۱۰

عنوان معرفی: إباحة جوائز الأحكام، از؟

توضیح: این رساله در الذریعة ۲۸۶/۵ به سید عبداللہ جزایری منسوب شده ولی به نظر می رسد

از پدر شیخ بهایی باشد؟

۶۲. ملی ش ۱۹۴۳/۳، فهرست ۶۱۶/۱۰

عنوان معرفی: رساله دو مسأله فقهی

کتاب شیعه ۱۱۱

سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹

انقدوم معرفی کتاب |
حواشی بر فهارس کتابخانه ملی

عنوان صحیح: مسألتان

توضیح: چاپ شده در مجله فقه اهل بیت (علیهم السلام) ش ۳۴

۶۳. ملی ش ۱۹۴۳/۴ ع، فهرست ۶۱۷/۱۰

عنوان معرفی: رساله در قبله، مؤلف نامعلوم

نام صحیح کتاب: تحفة أهل الإيمان في قبلة عراق العجم و خراسان، نوشته والد شیخ بهایی شیخ حسین بن عبدالصمد عاملی (۹۸۴ق). (نک: الذریعة ۴۲۳/۳).

۶۴. ملی ش ۱۹۴۳/۷ ع، فهرست ۶۱۹/۱۰

عنوان معرفی: مسار الشيعة، از: شیخ مفید محمد بن محمد بن نعمان حارثی.

عنوان صحیح: التواریخ الشریعة، از شیخ مفید محمد بن محمد بن نعمان عکبری (۴۱۳ق)

۶۵. ملی ش ۱۹۴۳/۱۲ ع، فهرست ۶۲۱/۱۰

عنوان معرفی: شرح تحریر الأحکام، از: ؟

شارح: محقق کرکی (۹۴۰ق)

نک: الذریعة ۳۲/۶؛ عکس مرعشی ش ۱۱۹۸

۶۶. ملی ش ۱۹۴۴/ع، فهرست ۶۲۲/۱۰

عنوان معرفی: إخبار معرفة الرجال، نوشته کشی

عنوان صحیح: اختیار معرفة الرجال / رجال کشی، نوشته شیخ طوسی

۶۷. ملی ش ۲۱۲۵/۸ ع، فهرست ۳۳۰/۱۱

عنوان معرفی: کراهت و معنی آن در برخی عبادتها، از حسین خوانساری (۱۱۲۱ق)

عنوان صحیح و مؤلف: معنی الکراهة في العبادات، از آقا جمال خوانساری (۱۱۲۵ق)

نکته دیگر اینکه: سال وفات آقا حسین خوانساری ۱۰۹۸ ق است.

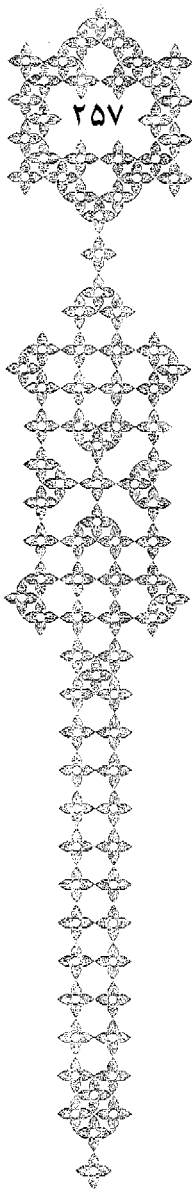
۶۸. ملی ش ۲۱۸۷/ع، فهرست ۴۶۰/۱۱

عنوان معرفی: شرح یا حاشیه بر قواعد الأحکام، از ناشناس

عنوان صحیح و شارح: جامع المقاصد في شرح القواعد، از محقق کرکی

۶۹. ملی ش ۲۲۰۷/ع، فهرست ۵۲۸/۱۱

عنوان معرفی: شرح حدیث «العلماء ثلاثة»

توضیح: این عبارت، حدیث نیست، بلکه گفته سفیان ثوری است، و شهید ثانی در منیه المرید آن را به عنوان «قال بعض المحققين» نقل کرده است.

نک: فهرستگان حدیث ۲۹۷/۴

۷۰. ملی ش ۲۲۱۲/۱ ع، فهرست ۵۳۶/۱۱

عنوان معرفی: دوازده امام، مؤلف نامعلوم

توضیح: احتمالاً صلواتیه‌های سروده قوام الدین سیفی قزوینی باشد که در کتابخانه آیه الله مرعشی نیز نسخه دارد و به عنوان الصلوة العالیات در فهرست آنجا معرفی شده است.

۷۱. ملی ش ۲۷۰۰/۱۱، فهرست ۱۴۵/۱۳

عنوان معرفی: أعددالوفوق، از: ؟

مؤلف: عبدالوهاب زنجانی

نک: فهرست ملک ۴۰/۸

از افادات امینی

۷۲. ملی ش ۲۷۹۸/۲، فهرست ۲۹۰/۱۳

عنوان معرفی: رسالة المهدی علیه السلام

عنوان صحیح: احوال مهدی آخر الزمان علیه السلام، از متقی هندی

نک: فهرستگان حدیث ۳۹۵/۶

۷۳. ملی ش ۳۰۸۰/۶ ع، فهرست ۲۰۴/۱۴

عنوان معرفی: الربع المجیب

عنوان صحیح: الفتحة فی الأعمال الجبیه

نک: مرعشی ۱۵۷۴۶/۱۰

از افادات امینی

۷۴. ملی ش ۳۵۲۲/۳ ع، فهرست ۴۵/۱۶

عنوان معرفی: النکت الاعتقادیة، از شیخ مفید

توضیح: این رساله در غالب فهرست‌ها و منابع متأخر به شیخ مفید منسوب شده و بارها با همین انتساب به چاپ رسیده است. * این در حالی است که رساله کلامی شیخ مفید النکت فی مقدمات الأصول نام دارد و نسخه‌هایی از آن موجود است (از جمله مرعشی، ج ۱، ص ۲۳۹) و با تصحیح

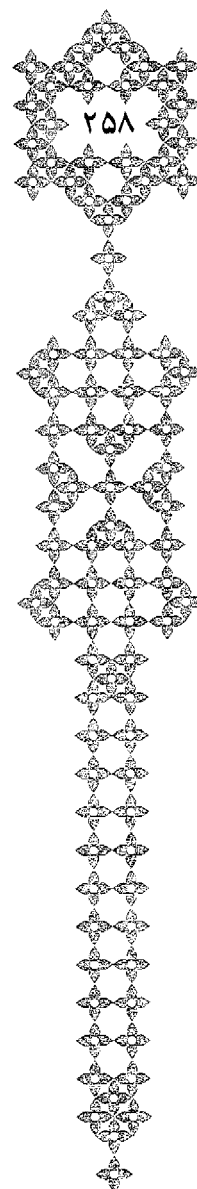
* درباره این رساله نک: کتاب شیعه، شماره ۱، ص ۲۳۱.

کتاب شیعه ۱۱۱

سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹

انقدوم معرفی کتاب |
حواشی بر فقهای کتابخانه ملی

استاد سید محمد رضا جلالی در ضمن منشورات کنگره شیخ مفید به چاپ رسیده است.

اما رساله حاضر شباهتی با دیگر آثار شیخ مفید ندارد و در نسخه های کهن آن به شیخ مفید منسوب نشده، بلکه تمامی نسخه های موجود از آن مربوط به پس از سده هشتم هجری است و معمولاً همراه با آثار علامه حلی و فخر المحققین است و اخیراً در میراث اسلامی ایران (دفتر چهارم، ص ۶۰۱-۶۲۰) با عنوان فخریه از فخر المحققین به چاپ رسیده است.

۷۵. ملی ش ۱۴۰ ف، فهرست ۱۷/۱۲۱-۱۲۲

عنوان معرفی: بحرالمحبة

نام صحیح کتاب: تفسیر سورة يوسف، از ابو حامد غزالی

(نک: کشف الفهارس ۳/۳۱۶)

۷۶. ملی ش ۴۰۸۰/۵ ع، فهرست ۱۷/۴۱۵

عنوان معرفی: مناقب امیر المؤمنین علیه السلام، نوشته محمد هاشم

نام صحیح مؤلف: سید هاشم بن سلیمان بن اسماعیل بحرانی، متوفی ۱۱۰۷ ق.

(نک: الذریعة ۲۲/۳۲۲)

۷۷. ملی ش ۴۰۸۱/۱ ع، فهرست ۱۷/۴۲۰

عنوان معرفی: الغرة في المنطق

نام صحیح: ترجمه کبری

(نک: التراث العربی ۴/۱۲۵)

۷۸. ملی ش ۴۰۸۱/۲ ع، فهرست ۱۷/۴۲۱

عنوان معرفی: رسالة في المنطق = تعريب الكبرى

نام صحیح: الدرّة، تعريب صغری

(نک: التراث العربی ۳/۱۶)

۷۹. ملی ش ۴۱۱۴/۲ ع، فهرست ۱۸/۲۴

معرفی نویسنده: اردبیلی

نام صحیح نویسنده: اربلی

۸۰. ملی فهرست جلد ۲۲ (قرآنهاي خطی)

چند نکته کلی:

کتاب شیعه ۱۱۱

سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹

انقد و معرفی کتاب |

حواشی بر فهارس کتابخانه ملی

۱. باید قرآنهای ترجمه دار از قرآنهای بی ترجمه جدا می شد.

۲. در قرآنهای مترجم، نقل آغاز و انجام ترجمه ضروری بود که متأسفانه ترک شده است.

۳. کتابشناسی و معرفی دقیق ترجمه ها بقدر امکان لازم بود که مورد توجه قرار نگرفته است.

۴. جلد اکثر نسخه های معرفی شده در این فهرست «گالینگور» ذکر شده! دانسته نیست آیا فهرست نگار اشتباه کرده یا اینکه واقعاً نسخه های خطی را با گالینگور جلد کشیده اند که اشتباه است.

۸۱. ملی ش ۵۰۰۴ع، فهرست ۳/۲۱

عنوان معرفی: أنوار العقول من أشعار وصی الرسول ﷺ، از علی بن ابی طالب علیه السلام گردآورنده: مرتضی بن داعی علم الهدی

توضیح: اولاً قرار بوده که این جلد از فهرست ملی مخصوص نسخه های ادعیه باشد، این در حالی است که أنوار العقول جزو کتب ادعیه محسوب نمی شود.

ثانیاً جامع أنوار العقول، قطب الدین کیدری است، نه مرتضی بن داعی علم الهدی.

ثالثاً معلوم نیست مرتضی بن داعی علم الهدی کیست؟

۸۲. ملی ش ۵۲۷۰ع، فهرست ۲۲۳/۲۱

عنوان معرفی: کنوز النجاح، از شیخ کلینی

توضیح: چنین کتابی از کلینی نمی شناسیم.

۸۳. ملی ش ۵۳۴۱ع، فهرست ۲۸۴/۲۱

عنوان معرفی: ترجمه و شرح مفتاح الفلاح، مترجم نامعلوم

عنوان صحیح و مترجم: سراج النجاح و ترجمه مفتاح الفلاح، از: محمد باقر بن ابی القاسم تبریزی. نسخه دیگری از آن در کتابخانه مسجد اعظم به شماره ۳۸۵۰ موجود است.

نک: فصلنامه علوم حدیث، ش ۱۱، ص ۱۱۲

۸۴. ملی ش ۵۳۵۶/۱ع، فهرست ۳۰۴/۲۱

عنوان معرفی: زیارت چهارده حدیث

گویا: زیارت چهارده معصوم علیه السلام

۸۵. ملی ش ۵۴۳۹ع، فهرست ۴۶۰/۲۱

عنوان معرفی: المعتمد فی المعتقد، از محمد بن علی مرکب (قرن ۶ق)

توضیح: اولاً این کتاب به زبان فارسی است، نه عربی (نک: به انجامی که نقل شده)

ثانیاً در عقاید اهل سنت است و نه اعتقادات شیعی .

عنوان صحیح و مؤلف : المعتمد فی المعتقد - تحفه مظفری ، از شهاب الدین ابو عبد الله فضل الله
تورپشتی شافعی (۱۶۶۱ق)

نک : فهرستواره کتاب های فارسی ۲۳۶/۶ .

۸۶. ملی ش ۱۹۴۳ ف ، فهرست ۴۰۷/۴

عنوان معرفی : خلاصه بحر المناقب فی تفضیل علی بن ابی طالب علیه السلام

عنوان صحیح : در بحر المناقب ...

نک : فهرستواره کتاب های فارسی ۱۶۴۳/۳ ؛ الذریعة ۶۲/۸ .

۸۷. ملی ش ۲۸۲۶/۷ ف ، فهرست ۴۶۹/۶

عنوان معرفی : معرفت التقریم

از : عبد القادر شروانی

مؤلف : نظام الدین عبد القادر بن حسن رویانی لاهیجانی (۹۲۵ق)

نک : فهرستواره کتاب های فارسی ۳۰۵۱/۴ .

مرکز تحقیقات کتب و اسناد